

Wetsartikelen:	3:11, 3:86 BW
Kernwoorden:	Goede trouw verkrijger roerende zaak
Kern:	Het enkele feit dat een koper rekening had moeten houden met de mogelijkheid dat leveranciers van de verkoper onder eigendomsvoorbehoud hadden geleverd, brengt nog niet met zich mee dat de koper zozeer grond heeft te twijfelen aan de bevoegdheid van de verkoper om over de zaken te beschikken dat de koper een onderzoek moet doen naar die bevoegdheid.
W.H. van Boom © versie 2 augustus 2017	

1. Casus en uitspraak

Het Nederlands Verkoopkantoor voor Walserijproducten (NVW) te IJmuiden, later Hoogovens (en inmiddels Tata Steel; hier Hoogovens genoemd) verkoopt en levert aan Swarttouw's Constructiewerkplaatsen en Machinefabriek NV te Schiedam (hierna: Swarttouw) verschillende hoeveelheden staal. Een deel daarvan was onbetaald gebleven toen in 1971 het faillissement van Swarttouw werd uitgesproken. Hoogovens heeft de onbetaalde facturen ter verificatie ingediend en aldus slechts een klein deel van haar vordering alsnog betaald gekregen van de curator. Daarom wendt Hoogovens zich tot Matex Europoort BV (hierna: Matex). Swarttouw had het geleverde staal namelijk in het kader van de bouw van een aantal opslagtanks voor Matex overgedragen aan Matex.

Hoogovens beroept zich op het eigendomsvoorbehoud dat zij bij levering bedongen heeft tegenover Swarttouw. Matex wijst echter op de overeenkomst die zij met Swarttouw had gesloten, waarin letterlijk stond dat de materialen voor de tanks door Swarttouw werden overgedragen aan Matex. Daarom meent Matex dat zij, nu zij ten tijde van de bezitsverschaffing (om tegenbaat) te goeder trouw was ten aanzien van de beschikkingsonbevoegdheid van Swarttouw, rechtsgeldig eigendom heeft verkregen (nu: art. 3:84 jo 3:86 BW). Hoogovens betwist dat Matex te goeder trouw was.

De rechtbank stelt Hoogovens in het gelijk: Matex had als professionele partij voldoende juridische kennis en kon daarom weten dat in de staalindustrie gebruikelijk is om onder eigendomsvoorbehoud te leveren; daarom had Matex er rekening mee moeten houden dat Swarttouw onder voorbehoud geleverd had gekregen en dus niet bevoegd was om over te dragen. Matex had weliswaar aangevoerd dat zij geen reden had om te twijfelen aan de normale afwikkeling van de koopovereenkomst tussen Hoogovens en Swarttouw, maar de rechtbank was niet onder de indruk van dat argument. Integendeel, de rechtbank wees op het contract waarin Matex nota bene had bedongen dat Swarttouw op verzoek betalingsbewijzen zou overleggen zodat Matex kon verifiëren dat Swarttouw bij zijn leveranciers geen verplichtingen had 'die het eigendomsrecht van Matex in gevaar zouden kunnen brengen'. Dat beding betekende dat Matex zich bewust was van het risico van het bestaan van eigendomsvoorbehoud, en dus had Matex nadere informatie moeten inwinnen over de financiën van Swarttouw; door dat na te laten, was Matex niet te goeder trouw.

Matex gaat in hoger beroep. Daar komt vast te staan dat Swarttouw ten tijde van de levering aan Matex inderdaad in financieel zwaar weer verkeerde en dat Hoogovens hiervan op de hoogte was.

Matex was dit echter niet en zij had volgens het hof daarom geen reden om te twijfelen aan de financiële gegoedheid van Swarttouw en dus ook niet aan de normale afwikkeling van de koopovereenkomsten tussen Swarttouw en haar leverancier. Het hof wijst de vordering van Hoogovens af.

Nu is het de beurt aan Hoogovens om het hogerop te zoeken, maar de Hoge Raad verwerpt het cassatieberoep:

“Het tweede middel berust op de stelling dat het enkele feit dat Matex rekening had moeten houden met de mogelijkheid dat de leveranciers van Swarttouw onder eigendomsvoorbehoud aan Swarttouw hadden geleverd, reeds meebrengt dat Matex zodanige grond had te twijfelen aan de bevoegdheid van Swarttouw om over het voormelde materiaal te beschikken, dat zij een nader onderzoek naar de beschikkingsbevoegdheid van Swarttouw had behoren te doen.

Deze stelling is onjuist. Het Hof heeft vastgesteld dat Swarttouw voor het verlenen van de surseance van betaling op 12 maart 1971 een goede reputatie genoot en niet bekend stond als een bedrijf met financiële problemen. Het Hof heeft niet blijk gegeven van een onjuiste rechtsopvatting door, daarvan uitgaande, aan te nemen dat er voor Matex voor een nader onderzoek als voormeld, geen reden was, behoudens de bijzondere omstandigheden waarop Hoogovens zich volgens het Hof had beroepen, welk beroep het Hof overigens heeft verworpen. Ook heeft het Hof geen onjuiste maatstaf aangelegd door in dit verband betekenis toe te kennen aan het verkeersbelang dat bescherming vereist van hem die geen reden heeft te twijfelen aan het normaal tot afwikkeling komen van koopovereenkomsten als in het onderhavige geval door Swarttouw met haar leveranciers waren gesloten, waarbij het Hof er kennelijk vanuit is gegaan dat bij een normale afwikkeling van zodanige koopovereenkomsten de koper, ondanks een eigendomsvoorbehoud, niet onbevoegd is tot doorlevering, hetzij omdat hij zijn leverancier tijdig heeft betaald, hetzij omdat de leverancier geen reden heeft zich te verzetten tegen een doorlevering, met het oog waarop, naar hij kon verwachten, de koopovereenkomst werd gesloten (...).”

Hoogovens wordt in het ongelijk gesteld.

2. Commentaar

Bij de vraag of degene die geleverd krijgt van een beschikkingsonbevoegde, beschermd wordt, is zijn goede trouw ten tijde van de levering vereist. Art. 3:11 BW geeft een objectieve (of ook wel: normatieve) maatstaf:

Goede trouw van een persoon, vereist voor enig rechtsgevolg, ontbreekt niet alleen, indien hij de feiten of het recht, waarop zijn goede trouw betrekking moet hebben, kende, maar ook indien hij ze in de gegeven omstandigheden behoorde te kennen. Onmogelijkheid van onderzoek belet niet dat degene die goede reden tot twijfel had, aangemerkt wordt als iemand die de feiten of het recht behoorde te kennen.

Die objectivering houdt in dat men niet te goeder trouw is indien men de onbevoegdheid kent of behoort te kennen. Dat normatieve uitgangspunt kan bijvoorbeeld met zich brengen dat de verkrijger onderzoek doet naar de bevoegdheid van de vervreemder om te beschikken.

De inspanningen die van de verkrijger gevraagd kunnen worden in het kader van de toetsing van zijn goede trouw, worden bepaald door de context. Soms is het doen van onderzoek eenvoudig en gepast. Koopt men een tweedehands auto, dan zal men de kentekenpapieren dienen te controleren. Ontbreken die, dan zal de koper zelden te goeder trouw kunnen zijn ten aanzien van een eventuele

onbevoegdheid van de vervreemder.¹ De plicht om te controleren of de papieren aanwezig en op het oog in orde zijn, is weinig bezwaarlijk en maatschappelijk oogpunt passend gezien het feit dat het ontbreken van papieren een sterke indicatie kan zijn van diefstal.

In de context waar deze zaak over gaat, ligt dat anders. De Hoge Raad spreekt in dit verband over het 'verkeersbelang'. Dat is hier het belang van onbelemmerde doorverkoop van roerende zaken waarvan het gezien de omstandigheden voor alle betrokkenen zonneklaar is dat ze doorverkocht *moeten* worden om de omzet te realiseren die nodig is om de openstaande facturen van de leverancier die het voorbehoud heeft bedongen te voldoen. De Hoge Raad geeft met een beroep op dat verkeersbelang een belangrijke invulling van het begrip 'goede trouw': de verkrijger die geen reden heeft te twijfelen aan het normaal tot afwikkeling komen van de voorgaande koopovereenkomst, is ook te goeder trouw ten aanzien van de beschikkingsbevoegdheid van zijn voorganger.² Hiermee wordt duidelijk dat men de goede trouw dient te relateren aan de bevoegdheid, en niet aan het bestaan van het eigendomsvoorbehoud. Ook als Matex weet van het bestaan van een eigendomsvoorbehoud, kan namelijk sprake zijn van goede trouw in de zin van art. 3:86 BW. Immers, als Matex geen enkele reden heeft om te twijfelen aan de normale afwikkeling van dat voorbehoud, en dus geen reden heeft om te bevroeden dat dit voorbehoud zal worden uitgeoefend, is Matex te goeder trouw.

Ten slotte geeft het arrest ook aanleiding om de onbevoegdheid van de verkrijger onder eigendomsvoorbehoud te relativiseren. Hoewel de Hoge Raad voorzichtig formuleert, lijkt hij toch te suggereren dat de koper onder eigendomsvoorbehoud bevoegd kan zijn tot doorlevering wanneer de leverancier geen reden heeft zich te verzetten tegen een doorlevering. Logischerwijze is het of het één of het ander: ofwel Swarttouw was ten tijde van de levering bevoegd en dan verkreeg Matex eigendom van een beschikkingsbevoegde (art. 3:84 BW), ofwel Swarttouw was niet bevoegd en dan verkreeg Matex alleen als aan de vereisten van art. 3:86 jo. 3:84 BW was voldaan. In deze procedure kwam de nadruk te liggen op de tweede route, maar de eerste route is soms ook begaanbaar. Een koper onder eigendomsvoorbehoud kan bijvoorbeeld geclausuleerd bevoegd zijn gemaakt door de verkoper, namelijk om door te verkopen in de normale bedrijfsuitoefening. Het bestaan van een dergelijke geclausuleerde toedeling van beschikkingsbevoegdheid zeker voor de hand (als niet expliciet dan toch zeker impliciet) in die gevallen waarin het 'verkeersbelang' juist gebaat is bij doorlevering; men kan van een bedrijf als Swarttouw niet verwachten dat het op de aangekochte voorraad staal blijft zitten totdat de facturen geheel afbetaald zijn; hoe betaalt men die immers als er geen omzet mee gemaakt kan worden? Of de overeenkomst waar het eigendomsvoorbehoud is bedongen, een dergelijke clause bevat, is een kwestie van uitleg.³

¹ Bijv. HR 4 april 1986, ECLI:NL:HR:1986:AB9446, NJ 1986/810 (Apon/Bisterbosch); HR 7 oktober 2005, ECLI:NL:HR:2005:AU2555, NJ 2006/351 (Coppes/Van de Kolk); HR 21 oktober 2011, ECLI:NL:HR:2011:BR3057, NJ 2011/494 (DFM/Mobiel Lease). Overigens wordt goede trouw verondersteld en dient degene die zich op het ontbreken daarvan beroept, de feiten bewijzen deze conclusie kunnen dragen. Zie art. 3:118 lid 3 BW.

² Vgl. 6 januari 1961, NJ 1962/19 (Seneca / Forumbank) en HR 2 juni 1970, ECLI:NL:HR:1970:AC2522, NJ 1971/203 (Philippens / OMSA).

³ HR 14 februari 1992, ECLI:NL:HR:1992:ZC0505, NJ 1993/623 (Love Love).